

مطالعات پیکره ای زبان

زبان‌شناسی پیکره ای یا پیکره پژوهی شاخه ای نو از زبان‌شناسی کاربردی به حساب می آید که به واکاوی و مقایسه ابعاد متنوع تولیدات زبانی میپردازد. در حقیقت، منظور از پیکره مجموعه ای نسبتاً بزرگ از متون الکترونیکی است که بصورت حساب شده ای حاشیه نویسی، برچسب گذاری و دسته بندی شده اند و در نتیجه امکان بررسی های بسیار متنوعی را به کاربر خود میدهند (مک انری و ویلسون، ۲۰۰۱). از آنجا که تحلیل داده ها در پیکره پژوهی بر اساس شمارش دقیق جمله ها، عبارات، واژه ها و حتی تکواژ هاست، لذا متون مورد مطالعه حتماً بایستی قابلیت خوانش توسط کامپیوتر را داشته باشند. شاید بتوان گفت که پیکره پژوهی از حیث تاریخی پاسخی غیر مستقیم به نظریات دستور زبان چامسکی باشد چرا که آن نظریات همگی مبتنی بر زبان محتمل (آنچه میتواند گفته شود) بودند اما پیکره پژوهی مبتنی بر زبان صورت گرفته (آنچه گفته شده است) میباشد (ویدوسون، ۲۰۰۷). در واقع مطالعات پیکره محور میکوشند تا با استفاده از روشهای کمی و محاسباتی به تبیین جنبه های زبان به همان صورت که مورد استفاده قرار گرفته است بپردازند و بدین ترتیب توصیفی داده-محور از شیوه استفاده از زبان توسط گروه های مختلف کاربران زبانی ارائه دهند.

رویکرد پیکره محور در زبان‌شناسی کاربردی در چند دهه اخیر با توجه به امکانات تحلیلی بسیار دقیق و متنوعی که برای مطالعه زبان فراهم میکند مورد استقبال زیادی قرار گرفته است بطوریکه بسیاری از کشورهای دنیا اقدام به تهیه و تدوین پیکره ملی زبان های بومی خود کرده اند. در این میان، میتوان به پیکره ملی بریتانیا، پیکره ملی زبان روسی، پیکره ملی لهستانی، و پیکره ملی انگلیسی استرالیا اشاره کرد. علاوه بر پیکره های عظیم ملی، بسیاری دیگر از پیکره های خردتر که اهداف پژوهشی خاصی را دنبال میکرده اند نیز در سالهای اخیر ایجاد شده اند. پیکره تاریخی زبان انگلیسی، پیکره های موازی دوزبانه، پیکره های متون ادبی، و پیکره های متون ترجمه شده نمونه هایی ازین پیکره ها هستند. نوع دیگری از پیکره ها که از اهمیت بالایی در آموزش زبان خارجی برخوردارند پیکره های متنی زبان آموزان با زبان های مادری و سطوح توانش زبانی مختلف است. چنین پیکره هایی این امکان را به پژوهشگران میدهد تا به بررسی دقیق نوع و میزان استفاده از واژگان و ساختارهای دستوری توسط زبان آموزان بپردازد (گرینجر، گیلکوبین، و مونیر، ۲۰۱۵). همچنین با بهره گرفتن از چنین پیکره هایی، میتوان به مقایسه جنبه های مختلف زبانی از قبیل انواع اشتباهات، بسامد استفاده از انواع واژگان، عبارات، جمله واره ها و ساختارهای دستوری در بین گروه های مختلف زبان آموزان پرداخت. مقایسه الگوهای مختلف استفاده از زبان توسط زبان آموزان و بومی زبانان نیز میتواند شناخت بسیار خوبی از ماهیت پیشرفت توانش زبانی فراهم کند.

از جمله حوزه های دیگری که پژوهش های پیکره محور در آن با استقبال زیادی روبرو شده است مطالعات زبان برای اهداف خاص و دانشگاهی است. مطالعات مختلفی در این حوزه بر روی واژگان رشته های دانشگاهی، همنشینی واژگان، زنجیره های واژگانی و شکل های دستوری صورت گرفته است. لیست های مختلفی از واژگان عمومی، نیمه تخصصی و تخصصی از جمله بروندادهای این پژوهش ها بحساب می آید (کاکسهد، ۲۰۰۰؛ گاردنر و دیویس، ۲۰۱۳). بسیاری از مطالعات شیوه نگارش متون علمی در رشته های مختلف یا در بین نویسندگانی با توانش زبانی مختلف و یا زبان های مادری مختلف را مورد بررسی قرار داده اند و تفاوت های قابل تاملی را گزارش کرده اند (هایلند، ۲۰۰۸). بررسی بخش های مختلف مقالات و پایان نامه ها از حیث استفاده از ساختارهای زبانی مختلف نیز از جمله موضوعات مورد توجه محققین بوده است (هونتون چانگ، ۲۰۱۵).

همانگونه که در بالا گفته شد، تحلیل متون یک پیکره از جنبه های بسیار متنوعی امکانپذیر است. یکی از این جنبه ها بررسی واژگان است. نرم افزار های موجود و زبان های برنامه نویسی (wordsmith, Antconc, R, Python) این امکان را به ما میدهند تا لیست واژگان یک متن، میزان بسامد آنها در بخش های مختلف به همراه نمونه استفاده از آنها (کلیدواژه در محیط متنی) مورد بررسی قرار گیرند. الگوهای همنشینی واژگان نیز از دیگر امکانات پایه ای است که امکان بررسی آن در پیکره پژوهی وجود دارد. استخراج همنشین های هر واژه از حیث شدت با هم آبی یا بسامد با هم آبی با استفاده از امکانات نرم افزاری ممکن است. همچنین میتوان زنجیره های واژگانی یا با هم آبی های بیش از دو کلمه را نیز در متون استخراج کرد و مورد بررسی و مقایسه قرار داد. در سطحی بالاتر، امکان بررسی با هم آبی واژگان در ساختارهای دستوری نیز وجود دارد. به عنوان مثال، یک محقق میتواند به مطالعه اینکه کدام افعال گرایش بیشتری به زمان گذشته دارند و کدام یک گرایش بیشتری به زمان استمراری دارند نیز بپردازد. استخراج و تحلیل کلید واژه ها یا همان کلماتی که بطور معناداری در یک نوع از متن نسبت به انواع دیگر حضور بیشتری دارند نیز از جمله امکاناتی است که نرم افزارها و زبان های برنامه نویسی به ما میدهند.

پیکره ها میتوانند در امر آموزش زبان نیز به کمک مدرسین زبان خارجی بیایند. تدریس پیکره محور میتواند به زبان آموزان امکان دسترسی و جستجو در مجموعه بزرگی از زبان به کار رفته را بدهد و بدین ترتیب آنها را در رفع اشکالات و موانعی که در یادگیری زبان دارند یاری کند (رپن، ۲۰۱۰). امروزه مجموعه های بسیار جامعی از متون به همراه نرم افزار های بسیار کاربردی که بر روی آنها قرار گرفته است بطور آنلاین در دسترس عموم قرار دارند که میتوانند منبع بسیار ارزشمندی هم برای مدرسین زبان و هم برای زبان آموزان باشند. از جمله این پیکره های برخط میتوان به پیکره انگلیسی معاصر (COCA)، پیکره ملی بریتانیا (BNC)، و پیکره زبان آموزان سطح بالای میشیگان اشاره کرد. شایان ذکر است که تاکنون پژوهش های متعددی بر روی تاثیر استفاده از پیکره ها در آموزش زبانهای خارجی صورت گرفته است و همچنان ابعاد مختلف این حوزه میتواند مورد مطالعه علاقمندان قرار گیرد. مطالعات ترجمه نیز از کاربردهای زبانشناسی پیکره ای بی بهره نبوده است و با ایجاد پیکره های موازی دوزبانه به مقابله و بررسی دقیق شیوه ترجمه انواع واژگان و ساختارهای دستوری در بین متون دو زبان پرداخته اند (هو، ۲۰۱۵). شاید بتوان گفت که نتایج چنین مطالعاتی در حوزه ترجمه در بلند مدت بستر را برای ترجمه های ماشینی با اعتمادپذیری بالا در آینده مهیا خواهد کرد.

بطور کلی میتوان گفت که رویکرد پیکره محور به آموزش و فراگیری زبان خارجی، بررسی محصولات زبانی، تحلیل و تجزیه روند ترجمه، و بررسی زیرساخت های پردازش زبان در مغز از جمله حوزه های است که تا کنون توجه پژوهشگران زیادی را به خود معطوف کرده است. در آینده نیز چنین پژوهش هایی گستردهتری پیدا خواهند کرد و میتوانند شناخت داده محور و بسیار دقیقی را از زبان، یادگیری زبان، ترجمه، پردازش زبان، و دیگر حوزه های مرتبط فراهم کنند.

منابع

- Chan, T. H.-T. (2015). A corpus-based study of the expression of stance in dissertation acknowledgements. *Journal of English for Academic Purposes*, 20, 176-191.
- Coxhead, A. (2000). A New Academic Word List. *TESOL Quarterly*, 34(2), 213-238.

- Gardner, D., & Davies, M. (2013). A New Academic Vocabulary List. *Applied Linguistics*.
- Granger, S., Gilquin, G., & Meunier, F. (2015). *The Cambridge Handbook of Learner Corpus Research*: Cambridge University Press.
- Hu, K. (2015). *Introducing Corpus-based Translation Studies*: Springer Berlin Heidelberg.
- Hyland, K. (2008). Academic clusters: text patterning in published and postgraduate writing. *International Journal of Applied Linguistics*, 18(1), 41-62.
- McEnery, T., & Wilson, A. (2001). *Corpus Linguistics: An Introduction*: Edinburgh University Press.
- Reppen, R. (2010). *Using Corpora in the Language Classroom*: Cambridge University Press.
- Widdowson, H. G. (2007). *Discourse Analysis*: OUP Oxford.